

Anne Guri Leirfall

Sammenhenger mellom støtte fra lærer og medelev for intensjonen om å slutte blant jenter og gutter i videregående opplæring.

En kvantitativ studie blant 13 videregående skoler i Trøndelag

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Trondheim, mai 2018

Institutt for pedagogikk og livslang læring, NTNU

Forord

Da var denne masteroppgaven ved veis ende, det føles både rart og godt på samme tid.

Å skrive denne oppgaven har vært veldig lærerikt og spennende. Men også til tider utrolig krevende.

Å være i full jobb som kontaktlærer, mor, bonusmor, kone og student har til tider vært hektisk. Men takket være en utrolig tålmodig familie har det gått greit. Takk til min snille ektemann Ole Morten og barna; Karoline, Marie, Emilie, Magnus, Olav og Sverre.

Vil også takke min veileder Vegard Johansen for god og konstruktiv veiledning gjennom hele studiet, men også for at du har bidratt til innsikt og en bedre forståelse i forskningsfeltet. Jeg har lært utrolig mye gjennom dette året, både når det kommer til å lese og forstå forskningsartikler, skrive artikkel og ikke minst en refleksjon over hvor viktig nettopp læreren er for elevene i skolen uavhengig av alder. Etter min mening er og blir læreren den viktigste personen for elevene, og ergo også den viktigste for å forhindre frafall blant elever i den videregående opplæringen. Så får vi bare håpe at regjeringen ser det samme, og legger til rette for dette. Gjennom fokus på relasjonskompetansen, flere lærere i skolen og mer forskning på tiltak mens elevene er i skolen.

Vi må heller ikke glemme viktigheten av elevenes betydning for hverandre i forskningen.

I skolen dannes vennskap, trivsel, trygghet og tilhørighet blant jevnaldrende.

Til slutt vil jeg takke Per Egil Mjaavatn og Per Frostad for at jeg fikk låne deler av datamaterialet deres fra *Livet i skolen*.

Trondheim, mai 2018

Anne Guri Leirfall

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5-6
1.1 Sammendrag med bakgrunn for valgt tema og forskningsspørsmål.....	5-6
2. Artikkel	1
2.1 Sammendrag.....	1-2
2.2 Innledning.....	3-5
2.3 Tidligere studier om frafall og intensjonen om å slutte.....	5-8
2.4 Metode.....	9-12
2.5 Resultater.....	13-16
2.6 Diskusjon.....	17-19
2.7 Konklusjon.....	21-22
3. Litteratur	23-26
4. Vedlegg	27
4.1 Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste.....	27-31
4.2 Faktoranalyse.....	32
4.3 Faktoranalyse.....	33
4.4 Prosentfordeling for utsagnene til støttevariablene.....	34

Sammendrag

Denne masteroppgaven er artikkelbasert. Artikkelen bidrar til innsikt i forhold til ulike former for relasjoner elevene har i den videregående opplæringen, og om ulike relasjoner mellom lærer-elev og elev-elev kan ha en sammenheng med det å slutte i den videregående opplæringen. Faktorer som lærerstøtte, medelevstøtte og ensomhet er undersøkt opp imot intensjonen om å slutte. Jeg har også sett på om det er noen ulikheter på hvilke faktorer som er av betydning for gutter og jenter, og om det er de samme eller ulike faktorer som har sammenhenger i ulike studieretninger.

Bakgrunnen for at jeg valgte dette temaet er at det i den siste tiden har vært mye fokus på frafall i den videregående opplæring. Frafallet har siden reform 94 ligget relativt stabilt på 30% (Hernes 2010), noe som er høyt sammenlignet med andre OECD land (OECD, 2017). Å ikke fullføre videregående skole på normert tid som vi i Norge definerer som 5 år (Hernes 2010), kan være vondt, krevende og kan ha store konsekvenser for voksenlivet. Har man ikke en utdanning kan det være vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet. Dette kan medføre økonomiske, sosiale og helsemessige utfordringer (Reegård & Rogstad 2016; Hernes 2010). I min yrkeskarriere som lærer har jeg ofte fundert over hvorfor frafallet på videregående skole er så høyt. Hva kan årsakene være? og kan vi forebygge frafallet, og eventuelt hvordan. Er det noe vi allerede i barneskolene kan jobbe med for å redusere frafallet, så er det viktig å vite på hvilken måte. Jeg bestemte meg derfor for å skrive min masteroppgave rundt temaet frafall i videregående opplæring. Jeg ønsket ikke å undersøke dette blant elever som allerede hadde sluttet i videregående opplæring, men heller undersøke hvilke faktorer som kan spille inn på intensjonen om å slutte. Som lærer har jeg bestandig vært opptatt av å ha en god relasjon til elevene mine. Betydningen av elevs relasjon til læreren har i den siste tiden fått stor oppmerksomhet både i pedagogisk forskning, men også i skolepolitiske debatter. Studier dokumenterer også at et godt lærer-elev forhold har mye å si for elevens læring, motivasjon og trivsel (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Croninger & Lee (2001) rapporterer også at kontaktlærer er avgjørende i arbeidet mot frafall, og at det er viktig med støttende lærere (Croning & Lee, 2011). Forskning viser også at elever jobber bedre, samarbeider bedre, og det er mindre negativ adferd blant elever som har et godt forhold til læreren sin. Samt at de opplever undervisningen som mer engasjerende og strukturert (Drugli 2011). En god relasjon er

også viktig for at eleven skal føle seg trygg, trives på skolen og ha best mulig forutsetning for læring. En god relasjonskompetanse blant lærere er avgjørende for å lykkes i dette arbeidet. Juul og Jense (2002) gjengitt i Drugli (2013) definerer relasjonskompetansen som «Lærerens evne til å se den enkelte elev på vedkommende egne premisser og tilpasse sine egen atferd til eleven» (Drugli 2013, side 45). Tenåringer som har en god relasjon til læreren sin er mer mottakelig for å ta til seg lærdom, samt å holde seg unna negativ jevnalderrelasjoner preget av antisosialitet (Drugli 2013).

Det er også grunn til å tro at forholdet til medelever og støtte fra dem, kan ha en sammenheng for intensjon om å slutte. Studier av hva barn synes er viktig, tyder på at vennskap er det viktigste. Vennskap er selve livets skole, der grunnlaget for læring, trivsel, tilhørighet og sosialkompetanse dannes (Sandmaker 2012).

Jeg velger i denne oppgaven å bruke betegnelsen «*elev*» når det omhandler mennesker, dette fordi det er nettopp denne gruppen jeg er ute etter å belyse. Jeg starter med å belyse noen bakgrunnsfaktorer som forskning viser har en innvirkning på det å slutte på videregående skole. Dette for å få et bedre innblikk i hva frafall i videregående skole handler om. Jeg vil også nevne ulike tiltak som er prøvd.

Målet med studiet og problemstilling er å se om ulike relasjoner kan ha en betydning for frafallet i den videregående opplæring. For kanskje ligger noe av svaret i frafallsproblematikken nettopp i ulike relasjoner mellom lærer-elev, elev-elev. Selv om man ikke kan se på ulike former for støtte som direkte målbare tiltak, kan man se på det som indirekte tiltak som kan være av betydning for intensjonen om å slutte i den videregående opplæringen. Dette er noe jeg interesserer meg for og har hatt lyst til å forske på. Mine to forskningsspørsmål er: *I hvilken grad har opplevelsen av støtte fra medelev og lærer sammenheng for elevers intensjon om å slutte i videregående opplæring? I forhold til intensjonen om å slutte, har opplevelsen av støtte fra medelever og lærere samme sammenheng for jenter og gutter på studiespesialiserende og yrkesfaglig studieprogram?*

Data som ligger til grunn er samlet inn ved tretten videregående skoler i Sør-Trøndelag våren 2017. I alt deltok 2120 elever i undersøkelsen. Forskerne som hadde utarbeidet

spørreskjemaene var Per Egil Mjåvatn og Per Frostad ved Institutt for Pedagogikk og livslang læring, NTNU, og datainnsamlingen ble gjennomført våren 2017. Analysene viser at lærerstøtte virker å ha en sammenheng med intensjon for å slutte for gutter (både yrkesfag og studiespesialiserende) og jenter på yrkesfag. Medelevstøtte har sammenheng med intensjon for å slutte for jenter på studiespesialiserende.

Artikkelen er skrevet med tanke på å sende den til bedømming til Tidsskriftet FoU i praksis. FoU i praksis utgir vitenskapelige artikler på nivå 1, og man kan skrive på norsk og engelsk. Tidsskriftet er rettet mot profesjonsfeltet, med lærerutdanning og skoleutvikling som sentrale områder. Tidsskriftet er en formidlingskanal for praksisorientert forskning på alle nivå og områder av utdanningssystemet, fra barnehage til høyere utdanning. Artiklene i tidsskriftet er hovedsakelig empirisk fundert. Artikkelen følger forfatterveiledningen til FoU i Praksis, der artikkelteksten vanligvis ikke skal overskride 6000 ord, og der litteraturhenvisninger følger APA-standarden.

Etter artikkelen er det noen vedlegg. Disse omfatter for det første godkjenning av prosjektet av NSD og prosjektvurderingen. Vedleggene omfatter også utfyllende analyser til de som er presentert i artikkelen, og dette grepet er gjort for å være transparent og å vise frem relevante analyser/resultater. Ved eventuell innsending av artikkel til tidsskrift er det derimot ikke plass til alle disse vedleggene.

Artikkel

Sammenhenger mellom støtte fra lærer og medelev for intensjonen om å slutte blant jenter og gutter i videregående opplæring.

Sammendrag

Frafallet fra videregående skole i Norge ligger høyt i forhold til andre OECD land (OECD 2017). Gutter på yrkesfag er gruppen med høyest frafall. Denne studien handler om mulige sammenhenger mellom støtte fra lærer og medelever, og intensjonen om å slutte i videregående opplæring. Det er utført analyser der man skiller på betydningen av støtte for jenter og gutter ved studiespesialiserende og yrkesfag. Analysene viser at lærerstøtte virker å ha en sammenheng med intensjon for å slutte for gutter (både yrkesfag og studiespesialiserende) og jenter på yrkesfag. Medelevstøtte har sammenheng med intensjon for å slutte for jenter på studiespesialiserende. Det er viktig å påpeke at selv om intensjoner ofte predikerer adferd, så vil mange av de som har en intensjon om å slutte likevel bli værende og gjennomføre videregående skole. For å besvare forskningsspørsmålene er det brukt data som er samlet inn ved tretten videregående skoler i Trøndelag våren 2017, og over 2000 elever deltok i undersøkelsen.

Nøkkelord; intensjon om å slutte, emosjonell støtte, instrumentell støtte, medelevers støtte, kjønn, studieretning.

Abstract

In Norway the dropout rate from high school is high compared to other OECD lands (OECD 2017). The highest dropout rate is amongst boys taking vocational courses. This study is about possible relationships between support from teachers and fellow students and the intention to quit secondary education. Analysis has been carried out that separates the importance of support for girls and boys in academic and vocational training. The analyses show that support from teachers has a connection to the intention to quit for boys both vocational training and academic, and girls taking vocational courses. Support from

fellow students has a connection to the intention to quit for girls taking academic courses. It is important to point out that even if the intentions often predict the behaviour, many of those that have the intention to quit, nevertheless stay and complete secondary education. Data that has been collected from 13 high schools in Trøndelag in spring 2017 has been used to answer the research questions. Over 2000 students took part in the survey.

Keywords: intention to quit, emotional support, instrumental support, support from fellow

Innledning

Frafall (Hernes 2010), bortvalg (Markussen, Wigum, Frønes, Løddingen & Sandberg, 2008), eller det engelske ordet *drop-out* (Tinto1993) er alle begreper som omhandler det å ikke fullføre videregående opplæring. Denne artikkelen bruker *fracfall*, og de som er i frafallsgruppen er personer som fem år etter at de starter i den videregående opplæring har gått mindre enn tre år (Hernes 2010). I Norge gjelder dette om lag 30 % og andelen har vært relativt stabil helt siden Reform 94 ble innført i Norge (Manju C. 2011). Selv om flere land ligger høyt i forhold til frafall, Sverige 33 %, Island 38%, Danmark 15% (nordisk rapport 2010), ligger Norge høyt sammenlignet med andre OECD land (OECD, 2017). Det er enighet i OECD-områder om at fravær er et stort samfunnsproblem, både når det gjelder kostnader med kort- og langtidskonsekvenser. (Lillejord et al., 2015).

Forskning på frafall i Norge og andre europeiske land har særlig omfattet risikofaktorer, tiltak for å redusere frafall, samt konsekvenser for den enkelte og samfunnet. Gjennom analyser av elev/registerdata har man kommet langt i å avdekke hvilke grupper som er overrepresentert (risikofaktorer), og longitudinelle studier har gitt noen innblikk i utviklingen til de frafalne (konsekvenser av frafall), men tross mange evalueringer så har man mindre kunnskap om hvilke tiltak som er mest effektive for å redusere frafall. (Markussen 2010). Forskere fra SINTEF har gjennom prosjektet *Satsing mot frafall i videregående opplæring* (2003-2006), funnet at det er mye relevant kompetanse blant dem som jobbet i skolen (lærere og ledelse) som tilsier at arbeidet med frafall må være *hele skolens oppgave*. Blant annet peker man på betydningen av kontaktlærerens ansvar som er den som følger og kjenner eleven best (Lillejord et al., 2015). Denne artikkelen følger opp tankegangen om at det er hele skolens oppgave å redusere frafallet, og den vil analysere hvilke sammenhenger ulike former for lærerstøtte og elevstøtte har for å hindre frafall. Selv om det kan være vanskelig å måle lærerstøtte og elevstøtte som et konkret tiltak mot frafall, er det mye forskningsteori rundt viktigheten av støttende lærere og elever, for bedre trivsel, læring og tilhørighet i skolen (Skaalvik & Skaalvik 2013; Sandsmaker 2012; Hausstätter 2012; Overland & Nordahl 2013; Tinto 1993; Drugli M.B., 2011).

I artikkelen ses det ikke på *faktisk frafall* men *intensjon om å slutte*. Avgjørelsen om å slutte tas i skolen (Tinto, 1993), og kan ofte begynne med intensjonen om å slutte. Det er

på ingen måte slik at alle som tenker på å slutte gjør det, men det er en korrelasjon mellom intensjon og faktisk atferd (Tinto, 1993; Rumberger, 2011; Mjaavatn & Frostad, 2014). I videregående skole er det muligheter for et mangfold av støttende relasjoner, men det som er sett på i denne artikkelen er sammenhengene mellom støtte fra medelever og lærer, og intensjonen om å slutte.

Aasen, Nordal, Mælan, Drugli & Myhr (2014) har sett på relasjonsbasert klasseledelse, som en kombinasjon av lærerens relasjonelle og strukturelle ferdigheter. Om en relasjon er god eller ikke kommer an på hvor godt du kan kommunisere og samhandle med andre (Aasen et al., 2014). Elever med en god relasjon til læreren trives bedre, og blir motivert og engasjert. (Aasen et al., 2014; Drugli 2013). Det er også funnet at et godt forhold til lærer, virker positivt inn på elev-elev forholdet (Drugli 2013). Man kan se på en god lærer-elev relasjon som både emosjonell og instrumentell støttende. Støtte fra medelever er også viktig for at elevene skal trives, ha venner, og føle trygghet (Kvelling 2006).

Med dette som bakgrunn vil artikkelen se på sammenhenger av ulik støtte gitt av lærere og medelever for intensjon om å slutte. Det første forskningsspørsmålet blir da: *I hvilken grad har opplevelse av støtte fra medelever og lærere sammenheng for elevers intensjon om å slutte i videregående opplæring?*

Gutter og elever i yrkesfag er klart overrepresentert blant de som er i frafallsgruppen, jeg skal derfor se på om sammenhengen av støtte fra medelever og lærer er noenlunde lik eller ulik for kjønn og utdanningsprogram. Det andre forskningsspørsmålet blir da: *I forhold til intensjonen om å slutte, har opplevelsen av støtte fra medelever og lærer samme sammenheng for jenter og gutter på studiespesialiserende og yrkesfaglig studieprogram?*

For å besvare forskningsspørsmålene er det brukt data som er samlet inn ved tretten videregående skoler i Sør-Trøndelag våren 2017. Over 2000 elever deltok i undersøkelsen, og støttende relasjoner er operasjonalisert som støtte fra lærer (emosjonell/instrumentell) og støtte fra medelever. Artikkelen vil analysere om lærerstøtte og vennestøtte har sammenheng for elevers tanke om å slutte, også etter kontroll for andre variabler av betydning for intensjon om å slutte.

Tidligere studier om frafall og intensjon om å slutte

Tiltak for å redusere frafall

Forskning på frafall har særlig omfattet risikofaktorer, tiltak og konsekvenser. I forhold til konsekvenser for den enkelte, kan frafall skape store utfordringer i form av personlig nederlag, arbeidsledighet, økonomiske problemer samt helsemessige årsaker i form av depresjon og ensomhet (Hernes 2010). Samfunnskonsekvensene ved frafall er i tillegg de kostnadene staten må ta i form av tapte arbeidsinntekter og andre sosiale stønader mm.

I forskningen på risikofaktorer for frafall i Norge og andre land, har man blant annet sett på dårlige karakterer fra ungdomskolen, høyt fravær, kjønn, innvandrerbakgrunn og atferdsproblematikk (Markusen et al., 2008; Frostad, Piji & Mjaavatn 2015). For å redusere frafall er det iverksatt og forsket på tiltak i hovedsak rettet mot de nevnte bakgrunnsfaktorene. Det kan imidlertid være vanskelig å måle effekten av disse tiltakene, da tiltakene kan flyte over i hverandre og ofte angriper problematikken bredt (Lillejord et al., 2015).

Markussen (2010) peker på fire kategorier av tiltak man i Norge og andre nordiske land har prøvd ut. En av kategoriene var tiltak som var rettet mot rådgivning og karriereveiledning ved styrking av rådgivningstjenesten, samt innføring av *utdanningsvalg i ungdomskolen* og *prosjekt til fordypning* i videregående opplæring (Kunnskapsløftet 2016). Den andre kategorien var innslag av praksis i yrkesfag, og er ulike tiltak som rettes inn mot elever som av ulike årsaker må følge et annet løp enn ordinært, og tiltaksformer for ungdom som trenger alternative opplæringsløp (Markusen, 2010). Den fjerde og siste kategorien Markussen (2010) peker på er intervensjonspakker. Lillejord et al., (2015) viser til en femte relevant tiltaksform; kompetanseheving for lærere og andre aktører i tilknytning til skolen. Dette er i tråd med Tinto (1993) som finner at avgjørelsen om å gjennomføre eller slutte tas på bakgrunn av elevens opplevelse av det sosiale og faglige i skolen.

Medelever og lærers støtte og intensjon om å slutte

Mye av forskning på frafall tar for seg de elevene som allerede har sluttet på skolen. For mange elever i frafallsgruppa er valget om å slutte i videregående skole sannsynligvis utfallet av en lengre tankeprosess. Noen av de som har en *intensjon om å slutte* vil likevel bli værende og gjennomføre videregående skole, mens andre som har en intensjon om å slutte vil gjøre nettopp dette. Tidligere studier tyder på at det er sammenheng mellom intensjon og handling (Tinto 1993; Rumberger 2011; Mjaavatn & Frostad 2014), og dette øker relevansen for å se nærmere på intensjonen om å slutte.

Tenker vi at valget om å slutte er noe som skjer gradvis, er det interessant å se på hva skolen kan gjøre mens elevene enda er der for å forhindre frafall. Det er grunn til å tro at lærerne kan ha betydning for elevers intensjon om å slutte. Markussen (2016) gjengitt i Reegård & Rogstad (2016) peker på 3 faktorer for å redusere frafall, der hovedinnsatsen på tiltak settes inn der ting kan endres gjennom å 1: øke andelen som fortsetter etter yrkesfag Vg2, 2: flest mulig må nå lengst mulig og 3: økt bruk av lærerkandidat og praksisbrev (Reegård & Rogstad, 2016). Skolene må også jobbe for en bedre tilpasset opplæring fra første klasse og opp. Gjennom relasjonsbygging bidrar læreren til å forstå, trygge og danne seg et inntrykk av den enkelte elev, dette gir kompetanse for å drive en god tilpasset opplæring (Markussen, 2010). Videregående skole har siden reform 94 blitt mer teoritung (reform 94). På yrkesfag har forskere og fagfolk diskutert om det kan være en av årsakene til at så mange slutter på skolen, og da spesielt på yrkesfag. Ser man videre på forskning i forhold til lave karakterer (Lillejord et al., 2015) er det en av årsakene til frafall. En teoritung skolehverdag kan forsterke dette, med manglende mestringsopplevelse av skolefag. Ser vi på kvalitative undersøkelser der elevene selv har blitt spurt, tyder det på at forventningene til å starte på yrkesfag ikke samsvarer med de forventningene de hadde, med for mye teori, og lite praksis (Reegård & Rogstad, 2016). Finn (1989) dokumenterte at dårlig mestringsfølelse, sosial isolasjon og manglende tilhørighet til skolen var grunner til at elevene hadde sluttet på skolen (Finn, 1989). Å føle seg inkludert, både faglig og sosialt er noe forskningslitteratur har poengtert er viktige faktorer for å trives i skolen (Markusen 2010; Skaalvik & Skaalvik 2013).

Tinto (1993) sine funn tyder på at elevens opplevelse av å være inkludert i det sosiale på skolen har mye å si på intensjonen om å slutte. Han poengterer også at elevens forståelse for faglig innhold er viktig (Tinto 1993; Sandmaker 2012). Tilhørighet, delaktighet og medansvar i et sosialt, faglig og kulturelt klassefellesskap med vekt på personlig vekst og utvikling, er beskrivelser for å være inkludert (Hausstatter 2012, s.72). Hatti (2009) fant gjennom sine metaundersøkelser at læreren var den som hadde størst innflytelse på elevens læring (Hatti 2009). Skaalvik & Skaalvik (2013) fant likedan at 70% av de elevene som presterte dårligst på videregående, ikke følte at undervisningen var tilpasset deres nivå, undersøkelsen viste også at motivasjonen for skolearbeid avtar for synkende skoleprestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Viktigheten med riktig støtte fra læreren vil her være avgjørende for mestring i skolefag. Mjaavatn & Frostad (2014) fant i sin undersøkelse at relasjonen til læreren var en av de faktorene som hadde mest å si for intensjonen om å slutte. Man kan tenke seg at med rett støtte kan skolen og lærerne gjøre en forskjell for de elever som går med en intensjon om å slutte. Da vi vet at hvilken relasjon eleven har til læreren har en stor betydning for trivsel, trygghet og tilhørighet (Skaalvik & Skaalvik 2013; Croning R.G., & Lee V.E., 2001).

Relasjonen læreren gir til elevene deles ofte opp i instrumentell støtte og emosjonell støtte (Skaalvik & Skaalvik 2013). Emosjonell støtte omhandler opplevelsen å bli verdsatt, føle seg trygg, akseptert og respektert av lærer. En metaanalyse viser at lærere som legger vekt på sosial og emosjonell læring har positiv betydning for elevers prososiale atferd, faglige resultater, og gir elevene økt følelse av inkludering (Durlak & Weissberg, 2005; Nordahl., Flygare & Drugli, 2016). Instrumentell støtte omhandler elevens opplevelse av konkrete råd, veiledning og praktisk hjelp i undervisningssammenheng (Skaalvik & Skaalvik 2013). Flere studier som er gjort på emosjonell og instrumentell støtte viser en positiv korrelasjon (Federici & Skaalvik, 2013; Mjaavatn & Frostad 2014). Dette tyder på at de elevene som opplever en lærer som er emosjonelt støttende også ofte vil oppleve den samme læreren som instrumentelt støttende (Skaalvik & Skaalvik 2013). Man kan likevel av teoretiske betydninger se på støtte fra lærer som to separate mål, og man har typisk også i empirisk forskning skilt mellom emosjonell og instrumentell støtte (Federici & Skaalvik 2013).

Det er også grunn til å tro at forholdet til medelever kan ha en sammenheng for intensjon om å slutte. Forskere har spurt barn hvilken faktor som danner en god barndom, og vennskap er ofte det svaret de får. Vennskap er selve livets skole, der grunnlaget for læring, trivsel, tilhørighet og sosialkompetanse dannes (Sandmaker 2012). Overland & Nordahl (2013) fant i sine studier at det å føle seg ensom er en stor psykisk belastning for elever i skolen. Fravær av venner og mangel på aktiv deltagelse i skolehverdagen kan være en faktor som bidrar til ugyldig fravær i skolen (Overland & Nordal 2013). Føler derimot ungdom seg akseptert av jevnaldrende er sjansen for å fullføre skolen mye større (Farmer et al., 2013). Mjaavatn & Frostad (2014) fant i sine studier at ensomhet hadde størst betydning for intensjonen om å slutte (Mjaavatn & Frostad 2014).

Kjønn har også noe å si om du fullfører videregående skole eller ikke. Jenter fullfører i større grad enn gutter, uavhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Størst er frafallet blant gutter på yrkesfag, der andelen som fullfører innen fem år er nede i 57% (Chaudhary, 2011; SSB 2017). Norge ligger høyt oppe i OECD land med størst kjønnsforskjell i karakterer på høyere utdanning (Aasen., Drugli., Lekhal & Nordal 2015; OECD 2017). I forskningslitteraturen både internasjonalt og nasjonalt blir guttene framstilt som tapere i utdanningsforløpet (Assen et al., 2015). Nyere forskning har lagt mer vekt på hva skolen kan gjøre for å styrke gutters gjennomføring av videregående skole. Det har vært studert forhold både utenfor og i skolen. Ser man på forhold i skolen viser studier at lærere har et dårligere forhold til gutter enn jenter. Lærere vurderer også jenter som flinkere enn gutter, og når man i tillegg vet at læreres oppfatning av elevenes kunnskap og ferdigheter bidrar til å forme jenters og gutters prestasjoner (Assen et al., 2015), kan dette være av betydning. Studier viser derimot at prestasjonsorienterte skoler som legger vekt på høyt læringstrykk og høye forventninger, opplever mindre kjønnsforskjeller (Assen et al., 2015).

Metode

Dataene jeg har brukt er fra en studie av tretten videregående skoler i Sør Trøndelag bestående av 2045 elever i Vg 2. Åtte av skolene ligger i Trondheim by, mens de resterende fem ligger i nabokommuner. Formålet med undersøkelsen var å kartlegge elevenes selvoppfatning, motivasjon, prosess, valg/forventninger til læretid, persipert målstruktur i klassen, sosial/faglig støtte, ensomhet og om elevenes intensjon om å slutte. Elevene svarte på et spørreskjema som ble utdelt i klasserommet. Spørsmålene besto av lukkede spørsmål. Forskerne som hadde utarbeidet spørreskjemaene var Per Egil Mjaavatn og Per Frostad ved Institutt for Pedagogikk og livslang læring, NTNU, og datainnsamlingen ble gjennomført våren 2017.

Utvalget som ble brukt er et bekvemmelighetsutvalg (Valås 2006). Tross at det ikke er trukket et sannsynlighetsutvalg, så er det likevel grunn til å argumentere for at resultatene i noen grad kan generaliseres til populasjonen av elever i Sør Trøndelag. For det første utgjør elevene i undersøkelsen 66% av alle elevene på dette alderstrinnet i Sør Trøndelag (ca. 3100 elever). For det andre var svarprosenten høy (78%), og den er dessuten høy ved alle deltakende skoler. For det tredje var utvalget representativt vis-a-vis populasjonen for en rekke dimensjoner slik som kjønn (50% jenter) og utdanningsprogram (54% av elevene på studiespesialisering), det var også en god fordeling for by/bygd. Det kan dermed tenkes at studien kan ha en overførbarhet og skjønnsmessig generaliseres til populasjonen (Kleven, Hjordemaal & Tveit 2014).

Elevene og foreldrene ble informert om at undersøkelsen var frivillig, og prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (se vedlegg 1 for godkjenning og prosjektvurdering). En lærer på hver skole hadde hovedansvaret for gjennomføringen av undersøkelsen, og det å gi eleven de opplysningene de trengte å vite. Alle elever fikk hvert sitt nummer, i tråd med retningslinjer om anonymitet fra NSD (Mjaavatn & Frostad 2014). Fylkeskommunen hadde i forkant av undersøkelsen sendt ut en oppfordring til skolene om å delta, utover det ble det ikke foretatt noen tiltak for å øke svarprosenten, den var allerede høy (Mjaavatn & Frostad 2017).

Det ble benyttet et spørreskjema av Likert-format, dvs. en gradert vurdering av de påstander som blir belyst der det ofte vil være 3-7 svarkategorier (Ringdal 2017). De ulike

variablene i undersøkelsen er kontinuerlige variabler som er målt på en skala fra 1 svært usant, til 6 svært sant som bygger på en skala utviklet av Malecki og Demary (2002) (Mjaavatn & Frostad 2014; Malecki & Demary 2002). Variablene som er brukt i analysene varierer fra enkeltmål til sammensatte mål basert på flere items. I artikkelen er det brukt prinsipal komponentanalyse for å se om de ulike spørsmålene målte samme fenomen, eller om de fanget inn flere dimensjoner (Ringdal, 2017). Det er videre brukt Cronbachs alfa for å teste intern konsistens (Eikemo & Clausen, 2016).

Den avhengige variabelen er *intensjon om å slutte*. Intensjon om å slutte var opprinnelig tenkt å inkludere seks utsagn, men faktoranalysen viste at bare fem av utsagnene kunne inkluderes i det endelige målet (se vedlegg 2). Utsagnene er basert på Valås (2001), Vallerand mfl. (1992) gjengitt av (Mjaavatn & Frostad 2014). I tillegg er de bygd på Mjaavatn & Frostads egenutviklede påstander. Fordelinger av elevers svar på alle utsagnene presenteres i resultatdelen.

Støtte fra medelever ble målt med fire items, med en skala fra 1 (svært usant) til 6 (svært sant). De er hentet fra CASS (Malecki og Demary 2002). Eksempel på påstander; Andre i klassen min gjør ting sammen med meg, og andre i klassen er hyggelige med meg. (Mjaavatn & Frostad, 2014).

For variabelen som var ment å måle *emosjonell støtte fra lærer* er det spørsmål som går direkte på det mellommenneskelige aspektet slik som: jeg føler læreren bryr seg, behandler meg på en vennlig måte, oppmuntrer meg, og at det er greit å stille spørsmål i timen. Trekker vi ut ordene *bryr seg om* betyr det; være glad i noen, bekymre seg for noen, være interessert i noen (Kirkeby 2014), *vennlig* betyr; imøtekommende, blid, hyggelig (Kirkeby 2014) *oppmuntrer* betyr; muntre opp, sett mot i (Kirkeby 2014) *greit* betyr; Uten problemer (wiktionary.org 2018) Emosjonell lærerstøtte ble målt av fire utsagn. Jeg føler læreren bryr seg om meg og jeg føler læreren behandler meg på en vennlig måte. Skalaen var 1 (svært usant) til 6 (svært sant). Utsagnene var basert på Malecki & Demary (2002), Baard, Deci & Ryan (2000) og PISA spørreskjema (OECD 2009) (Mjaavatn & Frostad 2014).

For variabelen *instrumentell støtte fra læreren* går spørsmålene mer på den tekniske hjelpen eleven får. Slik som læreren min forklarer meg, svarer på mine spørsmål, hjelper meg til jeg forstår, og gir meg ekstra hjelp til jeg forstår. Trekker vi ut noen ord her blir det forklaringer som betyr; Gjøre rede for, gjøre forståelig noe for noen (Kirkeby 2014). svarer betyr; tilbakemelding (Kirkeby 2014), hjelper meg betyr; bistand, støtte (Kirkeby 2014) forstår betyr; skjønne, oppfatte (Kirkeby 2014). Instrumentell lærerstøtte ble målt med fire utsagn basert på Malecki & Demary (2002), Baard, Deci & Ryan (2000) og PISA spørreskjema (OECD 2009) (Mjaavatn & Frostad 2014). Eksempler på utsagn er; Lærerne mine forklarer meg det jeg ikke skjønner, lærerne mine fortsetter å forklare helt til jeg forstår. Skalaen var 1 (svært usant) til 6 (svært sant).

Selv om det teoretisk er et klart skille mellom emosjonell og instrumentell støtte, så tydet den empiriske kvalitetssikringen på at de utgjorde et felles mål; lærerstøtte. Dette ses på og diskuteres i resultatdelen.

Kontrollvariablene som er brukt i denne undersøkelsen er mors utdanningsnivå og opplevd ensomhet. Begge dimensjonene er svært sentrale for intensjonen om å slutte. En lang rekke studier har vist at foreldres utdanningsbakgrunn har stor betydning for både motivasjon, prestasjoner og frafall. Og opplevd ensomhet er den enkeltfaktoren med størst betydning for intensjon om å slutte (Mjaavatn & Frostad, 2014).

Ensomhet ble målt ved bruk av den norske versjonen av The loneliness and social Dissatisfaction Questionnaire (Asher & Wheeler, 1985; Vålås, 1999), gjengitt i (Mjaavatn & Frostad, 2014). Eleven måtte svare på 5 forskjellige utsagn fra en skala fra 1=svært usant til 6=svært sant. Eksempel på spørsmål er; jeg har ingen å snakke med på skolen og jeg blir gående mye for meg selv i friminuttene.

Mors utdanning er tredelt med lav utdanning (inntil videregående), middels utdanning (fag på universitet/høyskole) og høy utdanning (grad fra universitet/høyskole). Lav utdanning er referansekategori.

I den empiriske delen er det både gjort beskrivende analyser, presentasjon av bivariate korrelasjoner (korrelasjonsmatrise), og til sist hierarkiske regresjonsanalyser. Vedleggene viser prinsippal komponentanalyser, alfa og fullstendige regresjonstabeller. I

regresjonsanalysene er det splittet i studiespesialiserende og yrkesfag, og det er også delt inn i forhold til gutter og jenter. Dette fordi jeg ville se om det var noen forskjeller på ulike relasjoner i forhold til studieretning og kjønn, basert på de forskjellene jeg fant i statistikken på hvem som slutter. Analysene ble gjennomført gjennom dataprogrammet SPSS.

Resultat

Intensjon om å slutte

De fem utsagnene som er presentert i tabell 1. utgjør det sammensatte målet intensjon om å slutte. 86% av elevene er uenige at man vurderer å slutte på skolen på grunn av problemer i familien eller på grunn av stadig konflikter med læreren. Rundt 60% er uenige at de ofte tenker at de vil slutte på skolen, at de vurderer å slutte fordi det er alt for mye teori eller at de vurderer å slutte for å begynne å jobbe og tjene penger. Nederst i tabellen finner vi det sammensatte målet for *intensjonen om å slutte*. Variabelen er skjev, der de fleste har en lav skåre (ikke intensjon om å slutte) og noen få har en høy skåre (har intensjon om å slutte). 69% har et snitt på 1 (helt usant), 23% har et snitt på 2-3 (noe usant), 5% har et snitt på 4-5 (noe sant), og 1% har et snitt på 6 (helt sant).

Tabell 1. Fem utsagn knyttet til intensjonen om å slutte, prosent.

	Svært usant	2	3	4	5	Svært Sant
Jeg tenker ofte at jeg vil slutte på skolen	60	16	8	7	4	4
Jeg vurderer å slutte på skolen for å begynne å jobbe og tjene penger	61	15	9	7	4	4
Jeg vurderer å slutte på skolen på grunn av problemer i familien min	86	6	3	3	2	1
Jeg vurderer å slutte på skolen på grunn av stadig konflikter med læreren min	86	7	4	2	1	1
Jeg vurderer å slutte på skolen fordi det er alt for mye teori	63	16	8	7	3	3
Sammensatt mål: Intensjonen om å slutte	69	16	7	4	1	1

Opprinnelig var det ved utformingen av spørreskjema tenkt at *intensjon om å slutte* skulle omfatte seks utsagn, men i den empiriske kvalitetssikringen gikk det frem at bare fem utsagn kunne inkluderes i det sammensatte målet. Det ble gjort en prinsippal komponentanalyse (PKA) av utsagn knyttet til ensomhet og intensjon om å slutte (vedlegg 2). Da ladet et av utsagnene *Jeg vurderer å slutte på skolen fordi jeg ikke har noen venner* både på ensomhet og intensjon om å slutte og ble tatt ut. Intern konsistens

for det sammensatte målet om intensjon om å slutte er god (Cronbachs $\alpha=.80$). Intern konsistens for det sammensatte målet om ensomhet er også god (Cronbachs $\alpha=.89$).

Støtte fra medelever og lærer

Det har vært tradisjon for at elevenes forhold til lærerne er blitt registrert på ulike måter, og innen motivasjonsforskningen ofte som emosjonell støtte og instrumentell støtte (Federici & Skaalvik 2013). Tidligere studier tyder også på at ulike typer elever har ulike behov knyttet til emosjonell og instrumentell lærerstøtte, og målet for undersøkelsen min er jo å se på sammenhenger for ulike typer elever når det gjelder ulike typer støtte og intensjon om å slutte. Dette er argumenter for å dele dem opp.

Samtidig ble det gjort en PKA av støttevariablene til lærer og medelev (vedlegg 3). Analysen tyder på at utsagn gjeldende emosjonell og instrumentell støtte fra lærer lader på samme komponent. Dette er et sterkt argument for å slå dem sammen til en komponent kalt *lærerstøtte*. Man antar jo også gjerne at den optimale lærer–elev-relasjonen er preget av en kombinasjon av emosjonell og instrumentell støtte, og ofte er det en korrelasjon mellom emosjonell og instrumentell lærerstøtte. Man vil også kunne få problemer med multikollinearitet om vi ikke slår emosjonell og instrumentell lærerstøtte sammen til en variabel.

Jeg har derfor endt med en variabel kalt lærerstøtte (alfa = 0.87) og en variabel kalt elevstøtte (alfa = 0.85)

Korrelasjonsmatrise

I Tabell 2. presenteres korrelasjonsmatrisen for de uavhengige variabler og den avhengige variabelen, med en blanding av forskjellige korrelasjonsmål. Det gjelder mors utdanning, kjønn, studieretning, ensomhet, lærerstøtte og støtte fra medelever. Høyest korrelasjon finner vi som forventet mellom intensjonen om å slutte og ensomhet på .50. Lærerstøtte og medelevstøtte har også middels sterke korrelasjoner på hhv. -.39 og -.43. Noe som vil si at alle disse støttevariablene virker å ha betydning for intensjonen om å slutte. Jo mer støtte det blir gitt jo mindre intensjon om å slutte.

Tabell 2. Korrelasjonmatrise mellom avhengig og uavhengige variabler, med en miks av forskjellige korrelasjonsmål *Pearson`r*, *Point biserial*,*phi*.

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Intensjonen om å slutte	1	-.43	-.39	0.50	-0.04	-0.05	.05	-.16
2. Medelevstøtte		1	.48	-.56	.01	.07	.01	.12
3. Lærer støtte			1	-.22	.02	-.01	.05	-.08
4. Opplevd ensomhet				1	-.02	-.06	.03	-.12
5. Mor begynt på universitet					1	-.42	.00	.01
6. Mor grad fra universitet						1	-.04	.27
7. Kjønn							1	-.10
8. Studiespesialiserende								1

Faktorer som spiller inn på intensjonen om å slutte.

Korrelasjonmatrisen gjengir bivariate sammenhenger for hele utvalget, og tyder på at lærer støtte og medelev støtte har en sammenheng. For å kunne være sikrere på hvilken sammenheng støtte har for hele utvalget og for ulike grupper av elever, er det gjennomført hierarkiske lineære regresjonsanalyser der man ser på sammenhengen av støtte for intensjonen om å slutte, og samtidig kontrollerer for mors utdanning og ensomhet. Hierarkisk regresjon er valgt da noen variabler er eksogene (mors utdanning) mens andre er både eksogene og endogene (lærer støtte, medelev støtte og ensomhet).

Tabell 3. oppsummerer hovedfunnene fra de endelige regresjonsmodellene, her gjengis beta, p verdi og justert R². I kommentarene til tabellen er det primære målet å se på betydningen av støtte for ulike typer elever

Tabell 3. Faktorer som spiller inn på intensjonen om å slutte, fordelt på kjønn og utdanningsprogram. Beta (standardisert koeffisienter), p-verdi og justert R²

	Jenter <u>stud.spes</u>	Jenter <u>yrkesfag</u>	Gutter <u>stud.spes</u>	Gutter <u>yrkesfag</u>	Alle elever	
	Trinn2	Trinn2	Trinn2	Trinn2	Trinn1	Trinn2
Jente					-.04	-.04
Studiespesialisering					-15**	-.12**
Mor middels utdanning	-.06	-.03	-.10*	.01	-.05*	-.02
Mor høy utdanning	-.05	.01	-.14**	.12**	-.03	.00
Lærer støtte	-.11**	-.42**	-.30**	-.32**		-.29**
Støtte fra medelever	-.24**	.04	-.04	.09		-.00
Ensomhet	.39**	.46**	.53**	.51**		.48**
Justert R ²	0.37	0.47	0.41	0.36		0.40

Referansekategori: Mor med lav utdanning; gutt; yrkesfag

p = * < 0.05, p = ** < 0.01

Justert R² er et mål på hvor god modellen er. Alle modellene har høy forklart varians, men den som har høyest varians er modellen for jenter på yrkesfag (47%). I modellen for hele utvalget forklares 40% av variasjonen i intensjon om å slutte.

Følgende variabler er signifikante (p < 0.01): lærer støtte (alle elevgrupper), medelev støtte (jenter på studiespesialiserende), ensomhet (alle elevgrupper), høy utdanning (gutter på yrkesfag og studiespesialiserende). Betaverdiene viser at i alle modeller er det ensomhet som har størst sammenheng. Dette er også i tråd med tidligere studier av intensjon om å slutte (Mjaavatn & Frostad, 2014). Det viktigste for denne artikkelen er imidlertid hvorvidt ulik støtte fra lærer og medelever kan ha en sammenheng med intensjonen om å slutte. Lærer støtte virker å ha en sammenheng med intensjon for å slutte for gutter (generelt) og jenter på yrkesfag. Medelev støtte har sammenheng med intensjon for å slutte for jenter på studiespesialiserende.

I de endelige modellene har ikke mors utdanningsnivå så stor sammenheng for jenter, men noe sammenheng for gutter. En ting man kan merke seg er at for gutter på yrkesfag har mor med høy utdanning en positiv sammenheng: jo høyere utdanning mor har jo høyere intensjon om å slutte. Dette kan muligens forklares med at foreldre med høy utdanning kan ha mindre aksept for yrkesfag, noe som kan skape et misforhold mellom gutter på yrkesfag og mor høy utdanning.

Diskusjon.

Artikkelen rapporterer om lærerstøtte, og vennestøtte har noe sammenheng for intensjonen om å slutte i den videregående skole. Selv om støtte fra lærer og vennestøtte ikke er direkte tiltak for å redusere frafall, kan mye tyde på at det har en indirekte sammenheng. Og på den måten kan det ses på som et tiltak. Det er målt en intensjon om å slutte, og ikke det å faktisk ha sluttet. Forskning viser at det er en sammenheng mellom intensjon om å slutte å det å gjennomføre det, men på tross av dette velger noen å fullføre (Freney & O`Connell, 2011).

På bakgrunn av dette er det viktig å se hvilke muligheter skolen har for å forhindre frafallet mens elevene enda er i skole. Bakgrunnsfaktorer som karakterer, innvandrerbakgrunn, sosiale forhold, atferdsproblemer, og kjønn er som kjent faktorer som har en innvirkning på frafall. (Markusen, 2003; Reegård & Rogstad 2016; Lillejord 2015). Disse faktorene er det ikke alltid like lett å forandre på, selv om mye er prøvd. På tross av dette er de fleste tiltak nettopp rettet mot disse faktorene (Reform 94, Ny Giv). Tiltakene har ikke fått ned fraværet da frafallsprosenten har ligget relativt stabilt på 30 % siden reform 94 ble innført (Reegård & Rogstad, 2016, Huitfeldt et al., 2018). Mye kan tyde på at andre former for tiltak må inn. På bakgrunn av dette har nyere forskning begynt å interessere seg for hva skolene selv kan gjøre for å forhindre frafall (Tinto,1993; Lillejord et al., 2015). Både forskning og forskningslitteratur har sett på betydningen av læreren i skolen, som den som står eleven nærmest og kan bidra til trivsel, trygghet, læring motivasjon og inspirasjon. En god relasjon til læreren kan være avgjørende i alle former for undervisning (Aasen et.al 2014).

Denne artikkelen viser noen interessante funn i forhold til hvordan jenter og gutter på studiespesialiserende og yrkesfaglig opplæring opplever støttende relasjoner sett opp imot intensjonen om å slutte. Ut fra denne studien ser vi at viktigheten av å føle støtte fra medelever korrelerer med intensjonen om å slutte (tabell 2). Klassen som system er den arenaen eleven befinner seg mest i, betyr aller mest for elevens daglige erfaringer i skolen, og har innvirkning på læring, utvikling og trivsel (Drugli 2013). Klassen og medelever er her viktig, og som undersøkelsen her viser; Jo mer støtte fra medelever jo mindre intensjon om å slutte.

Samtidig er det slik at når vi kontrollerer for ensomhet, så har medelevstøtte kun betydning for jenter i studiespesialiserende (tabell 3). Det er en ganske sterk korrelasjon mellom medelevstøtte og ensomhet (se tabell 2), og i tester av regresjonsmodeller med og uten ensomhet ser man at medelevstøtte går fra å ha noe sammenheng til ikke å ha det. Mjaavatn & Frostad konkluderer i sin studie (2014) at ensomhet er en viktig faktor for tanken om å slutte på videregående skole. Jo mer ensom man føler seg jo mer intensjon om å slutte. Denne studien viser også at ensomhet har en stor innvirkning på intensjonen om å slutte. Tenker vi at det motsatte av ensomhet er å ha støttende venner vil det være betydningsfullt for intensjonen om å slutte. Man kan tenke seg at tiltak som går på klassemiljø, etablering av venner og andre trivselstiltak kan styrke elev-elev relasjonen, som i det neste kan føre til mindre frafall.

Lærer- elev relasjon har ifølge Pianta & Hamre (2009) gjengitt i Drugli (2013) tre dimensjoner. Emosjonell støtte, organisering og støttende instruksjoner. Alle tre dimensjonene må være tilstede (Drugli 2013). Studien her tyder på at elevene ikke skiller mellom emosjonell og instrumentell støtte når de blir spurt om typiske utsagn om disse. Dette til tross for at motivasjonsteorier er tydelig på at det er et skille (Federici & Skaalvik, 2013). Men i denne studien finner man en sterk korrelasjon mellom de to typene av lærerstøtte.

Gutter mer enn jenter slutter i den videregående skole (SSB 2017). Tenker man at gutter også har en større intensjon om å slutte på skolen, må man se på hva man kan gjøre for å forhindre dette, mens de er der. En skole som er mer praksisrettet og med flere ulike løp kan være veien å gå. I forhold til jenter kan man se i denne studien at jenter på yrkesfaglige linjer og i studiespesialiserende linjer er det ulike sammenhenger for lærerstøtte og intensjonen om å slutte. Jenter på Yrkesfag trenger mer støtte fra lærer enn jenter på studiespesialiserende linjer, dette er det viktig at lærerne er klar over.

Ser vi på viktige faktorer for intensjonen om å slutte i andre studier er ensomhet som i studien til Mjaavatn & Frostad 2014 hadde mest å si, de fant også i samme studie en positiv sammenheng mellom gode karakterer fra ungdomskolen, indre motivasjon og god mestringsfølelse med intensjonen om å slutte. (Mjaavatn & Frostad, 2014)

En studie fra Finn (1989) rapporterer om at intensjonen om å slutte starter tidlig i elevens skolegang. Dårlige skoleprestasjoner og mestringsfølelse, opplevelse av å ikke være delaktig i skolens sosiale liv, ikke føle tilhørighet til skolen, og ha dårlige elev-lærer relasjon og elev- elev var av betydning for hvorfor elevene hadde sluttet på skolen (Finn 1989; Christenson, Reschly, Wylie 2012). Det er også gjort ulike studier om størrelse på skolen har noe å si for intensjonen om å slutte, forskeren har kommet fram til ulike funn, både at det er en sammenheng, og at det ikke er det (Christenson et al., 2012).

Denne undersøkelsen bekrefter viktigheten av relasjonskompetansen den enkelte lærer bør ha, slik at de kan sette inn tiltak som hjelper den enkelte elev, for å forhindre at de slutter.

Konklusjon

Studiens forskningsspørsmål var *I hvilken grad har opplevelse av støtte fra medelever og lærere sammenheng for elevers intensjon om å slutte i videregående opplæring?* I forhold til intensjonen om å slutte, *har opplevelsen av støtte fra medelever og lærer samme sammenheng for jenter og gutter på studiespesialiserende og yrkesfaglig studieprogram?* Denne studien av elever i Trøndelag tyder på at lærerstøtte, og støtte fra medelever, har en sammenheng med intensjonen om å slutte. Støtte fra medelever har en sammenheng for både jenter og gutter uavhengig av studieretning, men kontrollert for ensomhet har det kun betydning for studiespesialisering. Støtte fra lærer har særlig sammenheng for intensjon om å slutte for jenter på yrkesfag, men også sterk sammenheng for gutter på studieforberedende og yrkesfag.

Undersøkelsen er stor med en høy svarprosent. I analysene er det kontrollert for andre faktorer som har en betydning for intensjonen om å slutte *kjønn, mors utdanningsnivå, ensomhet*. Relasjonen mellom lærer og elev kan deles opp i instrumentell/emosjonell støtte (Skaalvik & Skaalvik 2013), men dette fungerer ikke empirisk. Undersøkelsen har noen begrensninger da det er et bekvemmelighetsutvalg, men har en god representativitet for noen variabler. Intensjon om å slutte på videregående skole er et stort forskningsfelt, og undersøkelsen her har ikke kontrollert for alle faktorer av betydning for dette.

Støttende relasjoner kan ikke i seg selv ses som et direkte tiltak for å redusere andelen elever som slutter i skolen, men denne studien peker på at støttende relasjoner kan ha indirekte sammenheng på intensjonen om å slutte. Tiltak som kompetanseheving som går på relasjonskompetansen for lærer vil være veien å gå, men ofte er det økt faglig kompetanseheving med 5 årig master i lærerutdanningen som er i fokus, og relasjonskompetanseheving blir nedprioritert, og ikke prioritert (Lund, 2017). Med økt forståelse av viktigheten av dette håper jeg gjennom lærerløftet (2014), at relasjonskompetansen blir vektlagt, samt at den kommer inn under alle fag på lærerutdanningen, man må tørre å utfordre studenter/lærere på holdninger og væremåte. Dette er i tråd med Tinto (1993) som bekrefter at; elevenes opplevelse av lærerstedet, og om de føler seg akademisk og sosialt integrert, har mye å si for betydning av frafall og fullføring i den videregående opplæringen (Tinto, 1993).

Jeg vil argumentere for at det å studere intensjon om å slutte er viktig. Ikke minst er det viktig for å se hva skolen kan gjøre for å forhindre frafall mens elevene er i skolen, da avgjørelsen om å slutte eller ikke tas mens de er i skolen (Tinto 1993; Rumberg 2011; Mjaavatt & Frostad 2014). Funnene i denne studien viser i likhet med Tinto (1993) at lærer-elev relasjonen, og elev-elev støtte er viktig for å forebygge frafall (Tinto, 1993). Likevel trengs det mye mer forskning på dette, da studier på lærer-elev, og elev-elev relaterte tiltak for å minske frafall, har vært mindre prioritert. Omfattende empiriske studier bør prioriteres i framtiden for å bringe fram forståelsen i befolkningen at relasjonskompetansen er viktig for å bekjempe frafallet i den videregående opplæring.

Litteratur; Sammendrag.

- Croninger, R.G & Lee V.E. (2001) Social Capital and dropping out of high school: Benefits to at-risk student of teachers support and guidance. Teachers College Record 103(4), ss 48-581.
- Drugli, M.B. (2013). Relasjonen lærer og elev. Oslo. Cappelen Damm AS.
- Hernes, G. (2010). Gull av gråstein: Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. Fafo-rapport 2010:03
- OECD 2017. Education at a Glance 2017.
- Reegård K. & Rogstad J. (red) (2016). De frafalne. Oslo. Gyldendal akademiske.
- Sandmaker, J. (red) (2012). Voksne skaper vennskap. Oslo. Kommuneforlaget AS.
- Skaalvik, M. & Skaalvik, S. (2013). Skolen som læringsarena. Oslo. Universitetsforlaget.

Litteratur; Artikkel

- Aasen, A. M., Drugli, M. B., Lekhal, R., Nordahl T. (2015).
Kjønnsforskjeller i skolefaglige prestasjoner. Paideia nr. 0912015.
- Aasen, A.M., Nordal, T., Mælan E.N., Drugli M.B., Myhr L. (2014). Relasjonsbasert klasseledelse- Et kompleks fenomen. Høgskolen i Hedmark. Oppdragsrapport nr. 13-2014
- Chaudhary, M. (2011). Sju av ti fullfører videregående opplæring. Statistisk sentralbyrå, statistics Norway hentet 16.02.2018. <http://www.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/sju-av-ti-fullforer-videregående-opplaering>
- Christenson, S.L., Reschly, L.A., Wylie C. (2011). Handbook of research on student engagement. New York. Springer science business media. USA.
- Croninger, R.G. & Lee, V.E. (2001). Social Capital and dropping out of high school: Benefits to at-risk student of teachers support and guidance. Teachers College Record 103(4), ss 48-581.
- Drugli, M.B. (2011). Kvalitet på lærer-elev-relasjon i norske grunnskoler
Spesialpedagogikk. Utdanningsforskning. Publisert 15.07.2011
- Drugli, M. B. (2013). Relasjonen lærer og elev. Oslo. Cappelen Damm AS.

- Durlak, J.A & Weissberg, R.P. (2005). A major meta-analysis of positive youth development programs. Washington DC. American Psychological association.
- Eikemo, T.A. & Clausen T.H. (Red.) (2017). (med Clausen, T.H & Johansen, V.). Kvantitativ analyse med SPSS. Bergen. Fagbokforlaget.
- Farmer, T.W., Estell, D.B., Leung, M.C., Trott, H., Bishop, J. & Cairns, B.D. (2003). Individual characteristics, early adolescent peer affiliations, and school dropout, an examination of aggressive and popular group types. *Journal of School Psychology*. 41. 217-232.
- Federici, R.A. & Skaalvik, E.M. (2013). Lærer-elev-relasjon-betydning for elevens motivasjon og læring. *Utdanningsforskning*.
- Finn, J. D. (1989). *Withdrawing from Scholl*. America Education Research Association. Vol. 59, no. 2 (summer, 1989) pp117-142.
- Freeney, Y. & O`Connell, M. (2011). The predictors of the intention to leave school early among a representative sample of Irish second- level student. *British educational Research Journal*, 38 (4) 557-574
- Frostad, P., Pijl, S. J. & Mjaavatn, P.E. (2015). Losing All Interest in Scholl. Social Participation as a predictor of the intention to Leave Upper Secondary School Early. *Scandinavian Journal of Educational Research*. Hentet 14.11 2017, (Universitetsbiblioteket I Trondheim NTNU)
- Hattie, j. (2009). A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. New York: Routledge.
- Hausstatter, R.S.(Red.). (2012) Inkluderende spesialundervisning. Bergen. fagbokforlaget Oslo. Vigmostad & Bjørke AS.
- Hernes, G. (2010). Gull av gråstein: Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. Fafo-rapport 2010:03
- Huitfeldt, I., Kirkebøe, L.J., Strømsvåg, S., Eielsen, G. & Rønning, M. (2018) Fullføring av videregående opplæring og effekt av tiltak mot frafall. Oslo. Statistisk sentralbyrå.
- Kirkeby, P.E. (2014). Den store norske bokmålsordboka.
- Kleven, T.A (Red), Hjordemaal, F.& Tveit, K., *Innføring i pedagogisk forskningsmetode*. Fagbokforlaget. Bergen.

- Kvellido, Ø. (2006) Barns og unges vennskap: Empiri- og teorigjennomgang, en kvantitativ og kvalitativ studie over barns oppfatning og presentasjon av sosiale relasjoner til jevnaldrende og voksne i forhold til noen sentrale mål på psykososialt tilpasning. Trondheim. NTNU.
- Lillejord, K., Halvorsrud, K.J., Ruud, E. J., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths, P., Eikeland, O.J., Haugen, T.E., Homme, A. D., Mangert, T. (2015). Frafall i videregående opplæring. Oslo. Kunnskapssenter for utdanning.
- Lund I. (2017). Relasjonskompetanse inn i lærerutdanningen. Bedre skole nr.1 2017. Utdanningsforskning.
- Lærerløftet, Kunnskapsdepartementet (2014).
Hentet 05.03.2018. <http://www.publikasjoner.dep.no>
- Lærerplanverket for kunnskapsløftet (2016). Kunnskapsdepartementet.
Oslo. Utdanningsdirektoratet.
- Malecki, C.K & Demary, M.C.(2002). Measuring perceived social support: Development of the Child and Adolescent social Support Scale (CASS). Psychology in the Schools.
- Manju, C. (2011). Sju av ti fullfører videregående opplæring. Statistisk sentralbyrå (SSB).
Hentet 03.02.2018 <http://www.ssb/utdanning/artikler-og-publikasjoner/sju-av-ti-fullforer-videregående-opplæring>.
- Markusen, E. (2003). Valg og bortvalg, første delrapport i prosjektet Bortvalg og kompetanse. NIFU Skriftserien nr. 5/2003. Oslo
- Markusen, E. (Red.). (2010). Frafall i utdanning for 16-20 åringer i Norden. Nordisk ministerråd, København.
- Markusen, E., Wigum, M., Frønes, M.W., Lødding, B. & Sandberg, N (2008). Bortvalg og kompetanse. Oslo: NIFU step.
- Mjaavatt, P.E. & Frostad, P. (2014). Tanken om å slutte på videregående skole. Er ensomhet en viktig faktor? Spesialpedagogikk 0114.
- Mjaavatt, P.E. & Frostad P. (2017) E-post svar om prosjektet livet i skolen. (ikke publisert)
- Nordahl, T., Flygare E. & Drugli M.B. (2016) Relasjon mellom elever. Oslo. Utdanningsdirektoratet.

Nordisk Samarbeid 2010. Ny nordisk rapport: Frafall må forebygges i de første skoleårene. Hentet 24.04.2018.

<http://norden.org/no/aktuelt/nyheter>

OECD, (2017). Education at a Glance.

Oecd indicators, 2017.

Overland, T. & Nordal, T. (2013). rett og plikt til opplæring. Bergen.

Fagbokforlaget.

Reegård K. & Rogstad J. (red) (2016). De frafalne. Gyldendal akademiske.

Reform 94. Hentet 21.03.2018.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/utgatt-lareplanverk-for- vgo-R94/>

Ringdal, K. (2007). Enhet og mangfold. Fagbokforlaget. Bergen.

Rumberger, R.W. (2011). Dropping out. Cambridge, Massachusetts, and London.

Harvard University press. England.

Sandmaker, J. (red) (2012). Voksne skaper vennskap. Oslo. Kommuneforlaget AS.

Sintef. Rapport: Satsning mot frafall i videregående opplæring 2003-2006.

Skaalvik, M. & Skaalvik, S. (2013) Skolen som læringsarena. Oslo. Universitetsforlaget.

Statistisk Sentralbyrå, statistics Norway. (2017) Gjennomføring i videregående opplæring. Oppdatert 1.juni 2017.

Tinti, V. (1993). Leaving college. University of Chicago.

Valås, H. (2006). Elementær statistikk. Ped. Inst., NTNU.

Wiktionary.org 2018. Hentet 23.02. 2018 <https://no.m.Wiktionary.org/wiki/greit>.

Vedlegg 1.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Per Frostad

Pedagogisk institutt NTNU

7491 TRONDHEIM

Harald Hårfagres

gate 29

N-S007 Bergen

Tel: +47-

555821 17

Fax: *47-55 58

96 50

nsd@nsd.uib.

no

www.nsd.uib.no

orynr. 985 321

884

Vår dato: 05.05.2015

Vår tet 42443/ 3 / AGLDeres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.02.2015.

All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 03.05.2015.

Meldingen gjelder prosjektet:

42443   Bortvalg i videregående skole

Behandlingsansvadi NTNU, ved institusjonens

øverste leder Daglig ansvarlig Per Frostad

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av S 7-27 i personopplysningsforskriften.

Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis

melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Audun Løvlie

Kontaktperson: Audun Løvlie tlf: 55 58 23 07

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / DØtrzt Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. mel: +47-22 85 52 ti. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07.

kyrresvarva@svt.ntnu.no

TROMSØ NSD SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Utvalget informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger NTNU sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal sendes elektronisk eller lagres på privat pc/mobil enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 01.01.2015. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)

- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)

Personvernombudet for forskning
Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 42443

Formålet med prosjektet er å kartlegge og innhente opplysninger om hvorfor elever velger bort å fortsette på skolen på videregående trinn.

Det må tas høyde for at det vil samles inn sensitive personopplysninger om helseforhold, jf personopplysningsloven § 2-8 c) . Dette er en vurdering som er gjort i samråd med seksjonen, annen saksbehandler og seksjonsleder etter at disse også har vurdert saken inngående. Uttrykket «helseforhold» omfatter i henhold til lovens forarbeider opplysninger om "en persons tidligere, nåværende og fremtidige eller psykiske tilstand", jf. OT.prp.nr.92 [1998-1999] side 105. Også opplysninger om sosiale forhold kan falle inn under «helseforhold» dersom de sosiale forholdene påvirker helsen. Spørsmålene om selvoppfatning, selvværd og ensomhet vil etter ombudets vurdering kunne si noe om psykisk tilstand. Og i tillegg vil også spørsmålene om form og fysisk aktivitet kunne si noe om fysisk helsetilstand.

Personvernombudet finner det dermed rimelig å anta at disse spørsmålene kan gi opplysninger om som faller inn under personopplysningslovens definisjon av helseforhold, samt at de kan oppleves inngripende og følsomme for enkelte elever.

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Foreldre/foresatte samtykker for sine barn der de er under 16 år. Personvernombudet finner informasjonsskrivene mottatt på epost datert 03.05.2015 til elever og foresatte tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår. Elever fflt 16 år kan selv samtykke til deltakelse i prosjektet og oppheve taushetsplikt vedrørende opplysninger om tilrettelagt opplæring. Vi viser her til at personer over 16 år selv kan samtykke til deltakelse i helseforskning og oppheving av helsepersonells taushetsplikt, jf. Helseforskningsloven § 17 og Helsepersonelloven § 22. Personvernombudet gjør oppmerksom på at elever med redusert samtykkekompetanse uansett alder må ha samtykke fra foresatte/verge.

Selv om foreldre/foresatte samtykker til barnets deltakelse, minner vi om at barnet også må gi sin aksept til deltakelse. Barnet bør få tilpasset informasjon om prosjektet, og det

må sørges for at de forstår at deltakelse er frivillig og at de når som helst kan trekke seg dersom de ønsker det. Dette kan være vanskelig å formidle, da barn ofte er mer autoritetstro enn voksne. Frivillighetsaspektet må derfor særlig vektlegges i forhold til barn, og spesielt når forskningen foregår på eller i tilknytning til en organisasjon som barnet står i et avhengighetsforhold til, som for eksempel skole. Forespørselen må derfor alltid rettes på en slik måte at de forespurte ikke opplever press om å delta, gjerne ved å understreke at det ikke vil påvirke forholdet til skolen hvorvidt de ønsker å være med i studien eller ikke. Videre bør det planlegges et alternativt opplegg for de som ikke deltar. Dette er særlig relevant ved utfylling av spørreskjema i skoletiden.

I tillegg anbefaler personvernombudet at det gis opplysninger om hvordan og når man kan kontakte for eksempel helsesøster ved skolen eller andre instanser som kan fungere støttende og lyttende, om det skulle være nødvendig for elever som blir affisert av deltakelse i studien.

Det er prosjektleders ansvar at skolene gjennomfører undersøkelsen på en forskningsetisk og lovlig forsvarlig måte.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger NTNU sine interne rutiner for datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 01.07.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og

Vedlegg 2. Faktoranalyse.	Component	
	1.	2.
Jeg har ingen venner på skolen	.889	
Jeg har ingen å snakke med på skolen	.869	
Jeg blir gående mye for meg selv i friminuttene	.854	
Jeg har ingen på skolen som jeg kan være sammen med	.805	
Jeg føler meg ensom på skolen	.789	
Jeg vurderer å slutte på skolen fordi jeg ikke har noen venner her	.698	
Jeg vurderer å slutte på skolen fordi det er alt for mye teori		.866
Jeg vurderer å slutte på skolen for å begynne å jobbe og tjene penger		.802
Jeg tenker ofte at jeg vil slutte på denne skolen		.781
Jeg vurderer å slutte på skolen på grunn av stadige konflikter med læreren min		.639
Jeg vurderer å slutte på skolen på grunn av problemer i familien min		.514
Eigenvalue	4.1	2.9
% of Variance	37.5	26.8
Cronbach`s alpha(a)	.894	.802

Extraction Method: Principal Component analysis. Rotation Method: varimax with Kaiser Normalization

Vedlegg 3. Faktoranalyse	Component 1.	Component 2.
Læreren fortsetter å forklare helt til jeg forstår	.878	
Jeg føler lærerne mine oppmuntrer meg når det er noe jeg ikke får til	.839	
Hvis jeg trenger ekstra hjelp, vil lærerne mine gi meg det	.832	
Lærerne mine forklarer meg det jeg ikke skjønner	.832	
Jeg føler at lærerne mine bryr seg om meg	.820	
Lærerne mine forsøker virkelig å svare på de spørsmålene jeg har	.799	
Lærerne mine får meg til å føle at det er greit å stille spørsmål	.748	
Jeg føler at lærerne mine behandler meg på en vennlig måte	.732	
Andre elever i klassen min er hyggelige med meg		.868
Andre elever i klassen min behandler meg med respekt		.847
Andre elever i klassen sier positive ting om meg		.804
Andre elever i klassen min gjør ting sammen med meg		.804
Eigenvalue		
% of variance	52.8	67.8
Cronbach`s alpha	.873	.847

Extraction Method: Principal Component analysis. Rotation Method: varimax with Kaiser Normalization.

Vedlegg 4. Prosentfordelinger for utsagnene til støttevariablene.

Fire utsagn om emosjonell støtte fra lærer.

	Svært usant	2	3	4	5	Svært sant
Jeg føler lærerne mine bryr seg om meg	4	6	16	29	28	15
Jeg føler at lærerne mine behandler meg på en vennlig måte	1	2	8	21	37	28
Jeg føler at læreren min oppmuntrer meg når det er noe jeg ikke får til	3	7	18	32	23	13
Lærerne mine får meg til å føle at det er greit å stille spørsmål	2	4	15	27	31	19

Fire utsagn om instrumentell støtte fra lærer.

	Svært Usant	2	3	4	5	Svært Sant
Lærerne mine forklarer meg det jeg ikke skjønner	2	6	15	28	30	18
Lærerne mine forsøker virkelig å svare på de spørsmålene jeg har	3	5	13	27	32	19
Lærerne mine fortsetter å forklare helt til jeg forstår	3	9	18	30	25	15
Hvis jeg trenger hjelp, vil lærerne mine gi meg det	2	5	13	25	31	22

Fire utsagn om støtte fra medelev.

	Svært Usant	2	3	4	5	Svært Sant
Andre i klassen min gjør ting sammen med meg	3	5	9	18	31	33
Andre i klassen min er hyggelige mot meg	1	1	5	12	35	45
Andre i klassen min sier positive ting om meg	2	5	12	27	34	17
Andre elever i klassen min behandler meg med respekt	1	3	6	17	37	35